

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного університету
«Житомирська політехніка»
доктору економічних наук, професору
Виговській Н.Г.

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Садовської Ірини Борисівни
на дисертацію Топило Вікторії Анатоліївни
«Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
«072 – Фінанси, банківська справа та страхування»
(галузь знань «07 – Управління та адміністрування»)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Бюджетування є способом управління підприємством, який уможливує досягнення поставлених цілей шляхом найбільш ефективного використання фінансових ресурсів. Його застосування допомагає підприємству ухвалювати ефективніші рішення, виконувати та контролювати їх. Однак корпоративні структури при впровадженні системи бюджетування відчують цілу низку проблем, зокрема: відсутність чіткого розуміння можливостей бюджетування та його призначення; недостатня формалізація процесу управління на підприємстві, що вимагає розробки внутрішнього нормативного та методичного забезпечення системи бюджетування; відсутність кваліфікованих спеціалістів, обізнаних із системою бюджетування; впровадження одиничних елементів системи бюджетування тощо. Воєнний стан та макроекономічна нестабільність держави є додатковими факторами, які не спонукають підприємства займатися довгостроковим плануванням, що звужує сферу застосування бюджетування на підприємствах.

Вищезазначене свідчить про актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Топило Вікторії Анатоліївни.

Тема дисертаційної роботи є актуальною та практично значущою, що підтверджується її зв'язком з науково-дослідною роботою за темою: «Фінансово-організаційні засади амортизаційної політики та бюджетування»

підприємств» (номер державної реєстрації 0121U109282), у межах якої сформовано рекомендації, спрямовані на удосконалення методичного, організаційного та інформаційного забезпечення в процесі формування та реалізації індивідуальної моделі бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є логічними та відповідають чинним вимогам. Обґрунтованість представлених наукових положень базується на аналізі нормативної бази, законодавчих документів України, вітчизняних і зарубіжних досліджень.

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст та структура роботи повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями досліджень. Наукові положення викладені конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

Досягнення поставленої у роботі мети та сформованих завдань стало можливим завдяки використанню загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дало змогу обґрунтувати висновки дисертаційної роботи і засвідчити можливість їх до використання в подальших дослідженнях та практичній діяльності.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є теоретично та практично обґрунтованими, про що свідчить достатня кількість опрацьованих наукових праць зарубіжних та українських дослідників з різних галузей. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та аргументованими.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією його результатів під час обговоренням їх на 6 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Порушення академічної доброчесності у дисертації не виявлено, є посилання на відповідні джерела інформації та дотримано усіх норм законодавства про авторське та суміжні з ним права.

Наукова новизна результатів дослідження. Оцінюючи наукову новизну дисертації, доцільно, перш за все, зазначити, що робота Топило В.А. є комплексним, ґрунтовним дослідженням, спрямованим на вирішення актуального наукового завдання щодо поглиблення теоретичних засад, розширення методичного інструментарію та удосконалення організаційного

й інформаційного забезпечення бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

До найбільш вагомих результатів дисертації можна віднести такі наукові положення:

удосконалено:

трактування поняття «вертикально-інтегрована структура» на підставі проведення декомпозиційного аналізу, уточнено класифікаційну модель вертикально-інтегрованих структур, яка, на відміну від існуючих класифікацій, доповнена новими ознаками (с. 44-62 дисертації);

порядок (логіку) вибору концепції бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах на підставі оцінки впливу системоутворюючих факторів внутрішнього середовища (управлінські, технологічні, організаційні) та зовнішнього середовища (галузеві, правові, економічні), яка є теоретичним базисом створення індивідуальної моделі бюджетування (с. 63-79 дисертації);

методологічну основу модернізації системи бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах на підставі інноваційної методології, яка є поєднанням положень системи збалансованих показників, елементів концепції загальної теорії якості та концепції стратегічних перетворень (с. 113-126);

системоутворюючі елементи індивідуальної бюджетної моделі (мета, завдання, функції, принципи, суб'єкт, об'єкт, предмет, результат, процес), проведено її структуризацію та визначено обмеження для функціонування (с. 127-157);

порядок формування консолідованого бюджету вертикально-інтегрованої структури із застосуванням матриці Моблі (передбачає взаємозв'язок та взаємоузгодженість трьох первинних форм - бюджету грошових коштів, бюджету прибутків та збитків, балансового листа (с. 161-181);

розвинуто методичний підхід, адаптований до специфіки бюджетування у вертикально-інтегрованій структурі та синергетичних ефектів, пов'язаних з його впровадженням, що полягає у формуванні системи збалансованих показників (KPI) в процесі складання стратегічних карт за напрямками «Фінанси», «Клієнти», «Внутрішні бізнес-процеси», «Розвиток» та визначенню їх взаємозв'язку із стратегічними цілями підприємства (с. 182-209);

організаційне забезпечення процесу бюджетування з його адаптацією до специфіки вертикально-інтегрованих структур шляхом впровадження дивізійної форми, що обґрунтовується складністю організаційної

структури, різноманітністю фінансових взаємозв'язків та взаємодії між окремими структурними підрозділами (с. 210-224).

набуло подальшого розвитку:

узагальнення теоретичних підходів до бюджетування та обґрунтовано доцільність дослідження бюджетування з позиції процесного підходу, що дозволяє трактувати його як процес складання, узгодження та виконання бюджетів підприємства на основі попередньо сформованого інформаційного та організаційного забезпечення, орієнтований на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства (с. 32-43);

діагностика фінансового стану вертикально-інтегрованих структур нафтогазової сфери на підставі використання методу галузевого бенчмаркінгу, що дозволило виявити причини «фрагментарного» впровадження елементів системи бюджетування на цих підприємствах та визначити характер впливу обмежувальних детермінант внутрішнього середовища та зовнішнього середовища (с. 83-112).

Слід зазначити, що всі вищезазначені положення є підставою для висновку, що дисертаційна робота виконана на достатньо високому науково-теоретичному і методичному рівнях та має практичне значення і наукову цінність.

Значення результатів виконаного дослідження для науки і практики. Окремі положення роботи доведено до рівня практичних пропозицій. Довідки щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджують теоретичну значущість та практичне значення дисертації. Зокрема, матеріали дисертаційної роботи впроваджено у освітній процес Державного університету «Житомирська політехніка» при викладанні навчальних дисциплін «Фінанси суб'єктів господарювання», «Фінансовий контролінг» при підготовці фахівців за освітнім рівнем «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка №44-19.06/2032 від 09.11.2022 р.).

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковано у 12 наукових працях загальним обсягом 5,03 авт. арк. (особисто автору належить 4,38 авт. арк.), з яких 6 – у наукових фахових виданнях України та 6 публікацій апробаційного характеру в інших наукових виданнях. Ознайомлення з публікаціями автора дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про їх відповідність вимогам щодо кількості, змісту і достатньої

повноти відображення результатів наукового дослідження. Внесок дисертантки у роботи, опубліковані у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць. На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Топило В.А.

Оцінка змісту та дотримання академічної доброчесності. Оцінка змісту дисертаційної роботи та публікацій здобувачки свідчать про відсутність ознак порушення авторкою вимог академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації у випадку використання розробок, ідей, відомостей, тверджень; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права.

Зауваження та дискусійні положення дисертації. Оцінюючи позитивно значний науковий доробок автора Топило В. А., достатню переконливість теоретичних, організаційних і методичних положень дисертації, її завершеність та цілісне подання, вважаємо за доцільне окреслити дискусійні питання дисертаційної роботи:

1) Автор стверджує, що одним з наукових підходів до бюджетування є підхід, який розглядає процес складання бюджетів та управлінський облік як тотожні поняття, що обґрунтовується наявністю зв'язку процесів акумуляції інформації в межах управлінського обліку з процесами накопичення інформаційного забезпечення, необхідного для складання бюджету. Водночас, в дисертації недостатньо обґрунтовано висновок здобувачки про неприпустимість ототожнення управлінського обліку і бюджетування (с. 38).

2) Додаткового уточнення потребують запропоновані автором показники ефективності бюджетування в межах збалансованої системи показників (с. 201, табл. 3.12).

3) На с. 181 дисертації запропоновано правила регулювання балансових статей у матриці Моблі (табл. 3.6). Авторкою стверджується, що при встановленні чистого прибутку в якості основного бюджетного показника вертикально-інтегрованої структури необхідно здійснити оптимізацію всіх інших фінансових показників. Зміст дисертації значно б виграв при наведенні конкретних прикладів такої оптимізації на підприємствах нафтогазової сфери.

4) Досліджуючи різні варіанти організаційного забезпечення системи бюджетування на підприємствах, в дисертації зазначено, що на вертикально-інтегрованих підприємствах є доцільним впровадження дивізійної форми, що обґрунтовується складністю організаційної структури та різноманітністю фінансових взаємозв'язків та взаємодії між окремими

структурними підрозділами. Проте, це твердження потребує більшого наукового обґрунтування та пояснення (с. 212 дисертації).

На нашу думку, вказані зауваження не знижують загальної наукової і практичної цінності дисертаційної роботи Топило Вікторії Анатоліївни.

Загальна оцінка дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Топило В. А. на тему «Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах» є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе для економічної науки завдання – поглиблення теоретичних засад, розширення методичного інструментарію та удосконалення організаційного й інформаційного забезпечення бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Топило В. А. «Бюджетування у вертикально-інтегрованих структурах» відповідає тематиці у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та вимогам постанови КМУ № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Топило Вікторія Анатоліївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Ірина САДОВСЬКА

